

dokonce vyhodnocování managementu. Za pomoci dat z občanské vědy dokážeme řešit i další vědecké otázky, včetně pasivního (zajištěno lidskou činností) nebo aktivního šíření sledovaných druhů. To lze pouze na základě přesně vytvořeného zadání experimentu a také dobře propracovanou zpětnou vazbou. Týká se to i sledování výskytu zavíječe zimozostrového. Díky datům, která jsme získali od dalších organizací (např. od AOPK ČR, Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského – ÚKZÚZ), jsme dokázali zjistit, že se tento motýl na území ČR i po více než 12 letech přítomnosti stále více šíří pasivně než aktivně. Zimozostřazy jsou velmi oblíbeným keřem a mnoho lidí si je vysazuje na zahrady, ale dost často si novou rostlinu koupí už rovnou s vajíčky nebo malými, ještě přehlédnutelnými housenkami tohoto škůdce.

Součástí akcí jsou i studie zabývající se parazitickými houbami, prvky nebo přímo parazitoidy. Tento biologický aspekt sledujeme u invazních ploštic – kněžice mramorované (obr. 9 a 10), k. zeleninové a vroubenky americké (obr. 11) – nebo u známého slunéčka východního. Lidé nám zasílají poštu již určené vzorky a můžeme studovat daleko složitější aspekty invazní biologie těchto nezvaných hostů. U ploštic jsme zpětnou vazbou potvrdili pasivní šíření druhu, např. díky nálezům jedinců kněžice zeleninové v autech z Rumunska a Itálie. Zasláné ploštice pak studují Šimon Zeman a Jan Votýpka na katedře parazitologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy – podrobnosti o dosavadních výsledcích najdete v článku na str. 195–197. Druhý případ, slunéčko východní se vyskytuje zejména v urbánních oblastech, kde je dominantní (např. v Praze představuje už 89 % z celkového počtu zde nalázaných jedinců slunéček). Tento invazní druh je napadán u nás původním parazitoidem lumčíkem *Dinocampus coccinellae* a parazitickou houbou rodu *Hesperomyces*. A i zde se veřejnost zapojuje hlášením hromadných náletů slunéček při podzimním vyhledávání zimních úkrytů a potenciálně odběrem více než stovky jedinců pro studium napadení (obr. 4). V obou případech se zabýváme otázkou, jak by parazitické organismy mohly ovlivnit šíření svých nezvaných hostitelů.

Akcí s největším praktickým dopadem je však rozhodně sledování výskytu zmíněné vrtule ořechové, kde se ve spolupráci

9 a 10 Mapa výskytu kněžice mramorované (*Halyomorpha halys*) v ČR do r. 2022 (obr. 9) a příručka k její identifikaci (10)
 11 Během pátrací akce na vroubenku americkou (*Leptoglossus occidentalis*) nám dobrovolníci zasílají živé jedince ke studiu parazitických prvků. Všechny orig. platforma NAJDI.JE

s veřejností snažíme stanovit i možnost ochrany ořešáků před tímto hmyzem. Od r. 2022 lidé provádějí instruované pokusy přímo na svých zahradách. Ze získaných dat od odborníků i dobrovolníků jsme zjistili, že na počátku výskytu v ČR v r. 2017 se druh šířil aktivně a postupoval velmi pomalu (obr. 8). Po několika letech se situace změnila a došlo k rychlému šíření, způsobenému vlakovou dopravou. Data z pokusů pomohou detailně popsat rozdíly v populační dynamice mezi jednotlivými oblastmi, ale potřebujeme údaje nejméně ze tří let, takže v projektu nadále pokračujeme.

Spolupráce a vzdělávání

Téma invazních druhů živočichů je velmi aktuální a diskutované nejen vědci. Inspirací pro projekt NAJDI.JE je dlouhodobá zkušenost s vytvářením, vedením a využíváním výsledků projektů občanské vědy ve Velké Británii. Na webových stránkách platformy jsou vyzváni občané se zájmem o přírodní vědy k zapojení a sběru dat přímo v terénu. V případě nálezu invazního druhu mohou jednoduše poslat fotografii přes kontaktní formuláře s uvedením lokality. Naší vizí je vytvoření silné sítě

spojující veřejnost s vědeckými a dalšími institucemi a spolky, které invazní druhy bezobratlých monitorují.

Spolupráce včetně sdílení dat již probíhá s několika institucemi, včetně těch nejvýznamnějších, jako jsou ÚKZÚZ a AOPK ČR, a díky tomu dokážeme oslovit více zájemců pro mnohem komplexnější vzhled do průběhu a dynamiky invazních druhů bezobratlých. Více informací lze nalézt na již uvedeném webu platformy nebo je možné sledovat profilový Facebook, kde získáte přehled o aktualitách a nově spuštěných i teprve připravovaných pátracích akcích (<https://www.facebook.com/najdi.je>).

Součástí platformy je i šíření osvěty, včetně vzdělávání mladé generace pomocí přednášek na školách, zájmových kroužků nebo zapojením do akcí, jako je Biosmršť. Pokud byste měli zájem, kontaktujte nás.

Jak se zapojit

Data získaná ve spolupráci s veřejností jsou cenným zdrojem informací o skutečném rozšíření druhů u nás. Nejenže se datové soubory s větším počtem účastníků neustále zvětšují, ale veřejnost nám také poskytuje informace z míst, kam se v rámci mapování běžně nedostaneme – ze zahrad a soukromých budov. Zapojit se můžete, jak bylo uvedeno výše, zasláním fotografie a podrobností k místu nálezu přes formulář na webu NAJDI.JE. Pokud se chcete zúčastnit podrobněji, i řady z pátracích akcí máme i aktivní část, kde studované druhy pozorujeme v průběhu sezony, zkoumáme obsah jejich hnízd, případně rovnou sbíráme jedince či celé kolonie pro zjištění přítomnosti parazitů. Jakýkoli potřebný materiál rádi zasíláme předem, stejně jako brožury s přehledem rozdílů mezi invazními a původními druhy nebo přehledem aktivity druhů během sezony. Novinky a informace o druzích v daném období zveřejňujeme v aktualitách na webu a našich sociálních sítích. K dispozici je i komunitní část webu, kde můžete být ve spojení s lidmi ze svého okolí, sdílet úlovky a poznatky, ale také se jako první dozvědět o chystaných akcích nebo nabídkách pouze pro aktivní členy. Hledáme spolupráci nejen po odborné stránce, ale i po stránce mediální a osvětové.

Seznam použité literatury, další odkazy na aktivity platformy a poděkování za dosavadní spolupráci uvádíme na webové stránce Živý.